

УДК 343:341.44

DOI <https://doi.org/10.32782/klj/2021.3.33>**Сенченко Н. М.,**кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права та правосуддя
Національного університету «Чернігівська політехніка»**Кравченко В. Я.,**студентка IV курсу юридичного факультету
Національного університету «Чернігівська політехніка»

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ЕКСТРАДИЦІЇ

Анотація. Стаття присвячена докладному дослідженню інституту екстрадиції в Україні відповідно до кримінального процесуального законодавства. Розглянуто основні наукові підходи до визначення особливостей виникнення екстрадиційних відносин. Виокремлено періоди розвитку цих відносин та досліджено їх особливості на кожному з них. Здійснено співвідношення понять «екстрадиція» та «видача», пояснено різницю між ними.

Наведено погляди науковців на визначення поняття «екстрадиція» та, відповідно до проаналізованих думок, виокремлено два основні аспекти, в яких може розглядатись екстрадиція.

Крім того, розглянуто міжнародне законодавство, що регулює екстрадицію як форму міжнародного співробітництва, та надано перелік документів, що регулюють екстрадиційні відносини.

Для повного, ретельного дослідження здійснено поділ процесу екстрадиції на декілька етапів, на кожному з яких зроблено акцент на позитивних та негативних моментах їх реалізації. Зосереджено увагу на диференціації гарантій прав осіб, що залучені до екстрадиційного провадження, на кожному з етапів такої процедури.

Обґрунтовано, що позитивним моментом Кримінального процесуального кодексу України можна вважати передбачення спрощеного порядку видачі осіб з України, оскільки відсутність такого порядку значно затягувала вирішення питання екстрадиції. Відповідно до цього, здійснено аналіз процедури видачі осіб (екстрадиції) у спрощеному порядку. Приділено увагу принципам та гарантіям, спрямованим на забезпечення прав особи в процесі здійснення спрощеного порядку видачі осіб, здійснено огляд принципів, що закріплені на національному та міжнародному рівнях, здійснено їх класифікацію, відповідно до чого зроблено висновок, що метою спрощеного порядку є посилення захисту людства та окремих осіб, а також забезпечення прав людини та ресоціалізація осіб, що вчинили кримінальне правопорушення. В процесі дослідження проаналізовано практику Європейського суду з прав людини щодо гарантій дотримання основоположних прав та свобод особи під час екстрадиції. На підставі проведеного дослідження сформувано відповідні висновки.

Ключові слова: екстрадиція, видача, міжнародне співробітництво, порядок видачі осіб, спрощений порядок, гарантії прав та свобод осіб.

Senchenko N. M., Kravchenko V. Ya. Separate aspects of the theory of extradition practice

Abstract. The article is devoted to a detailed study of the extradition institute in Ukraine in accordance with the criminal procedural legislation. The main scientific approaches to determining the characteristics of extradition relations are considered. The periods of development of these relations are distinguished and their features are investigated on each of them. The relationship between “extradition” and “issuance” is carried out; the difference between them is explained.

In the work, the views of scholars regarding the definition of “extradition” and in accordance with the analyzed thoughts, two main aspects, which may be considered “extradition”, are outlined.

In addition, international legislation regulating extradition as a form of international cooperation is considered and a list of documents regulating extradition relations is provided.

For a complete, thorough study, a separation of the extradition process is carried out in several stages and on each of them emphasis on the positive and negative moments of their implementation. Attention is focused on the differentiation of guarantees of the rights of persons involved in extradition proceedings, at each stage of such a procedure.

It is substantiated that the positive aspect of the Criminal Procedural Code of Ukraine can be considered the possibility of a simplified procedure for issuing individuals from Ukraine, since the absence of this order significantly delayed the issue of extradition. Accordingly, an analysis of the procedure for issuing persons (extradition) in a simplified manner is carried out. The attention is paid to the principles and guarantees aimed at ensuring the rights of a person in the course of a simplified procedure for issuing individuals. The overview of the principles enshrined at the national and international level, their classification was carried out, and in accordance with this it is concluded that the purpose of the simplified way is to strengthen the protection of mankind and individuals, as well as the provision of human rights and the resocialization of persons who committed a criminal offense. In the course of the study, the practice of the European Court of Human Rights on guarantees of observance of fundamental person's rights and freedoms during extradition is analyzed. The relevant conclusions, based on the study, are distinguished.

Key words: *extradition, issuance, international cooperation, procedure for issuing persons, simplified procedure, guarantees of rights and freedoms of persons.*

Постановка проблеми. Сьогодні у зв'язку зі зростанням злочинності можна говорити про небезпеку не лише для окремих держав, але й для усього світу. Особливий вплив на розвиток злочинності справляють процеси глобалізації, через що вона набуває глобального та інтернаціонального характеру.

Отже, все більш актуальними стають питання співробітництва держав у сфері протидії злочинності. У сучасних умовах існує значна кількість чинників, які допомагають особам, які вчинили кримінальні правопорушення, уникати кримінальної відповідальності, зокрема використання мережі Інтернет, розвиток засобів комунікації, недосконалість національних механізмів протидії та запобігання злочинності, а також недосконалий механізм видачі злочинців. Через це одним із найважливіших видів міжнародного співробітництва є видача (екстрадиція), за допомогою якого забезпечується невідворотність відповідальності та покарання осіб, що вчинили кримінальне правопорушення на території тієї чи іншої держави.

Нині в нашій державі вже склалася практика надання міжнародної правової допомоги щодо видачі осіб, що вчинили кримінальні правопорушення. Ця процедура поступово впроваджувалась у кримінальне законодавство нашої держави та увійшла у національне законодавство через імплементацію норм міжнародних договорів. Відповідно до цього, можна навести статистику, що у 2019 році до судів надійшло 105 запитів про застосування екстрадиційного арешту і 5 запитів про видачу особи (екстрадицію). Це свідчить про те, що інститут екстрадиції активно застосовується в Україні.

Аналіз останніх досліджень. Питання видачі осіб (екстрадиції) неодноразово розглядалися в працях багатьох науковців, таких як Р.М. Валеєв, В.М. Волженкіна, Л.Н. Галінська, О.Б. Демидюк, В.К. Звірбуль, Е.В. Карасьов, Л.М. Лобойко, Ф.Ф. Мартенс, С.С. Нестеренко, М.І. Смирнов, В.П. Шупилов. Проте, незважаючи на кількість напрацювань у цій сфері, ця тема є актуальною та потребує подальшого дослідження для забезпечення ефективного виконання нашою державою договірних зобов'язань та недопущення можливості особи уникнути кримінальної відповідальності.

Метою статті є дослідження правової природи та висвітлення наукових поглядів на визначення поняття «екстрадиція», розгляд національного та міжнародного законодавства стосовно процедури здійснення видачі осіб, формування основних етапів процесу екстрадиції, а також виокремлення особливостей на кожному з них, дослідження міжнародної практики стосовно гарантій забезпечення прав осіб під час здійснення екстрадиції.

Виклад основного матеріалу. У міжнародному праві не встановлено чіткого часу виникнення міжнародно-правового співробітництва у боротьбі зі злочинністю. Наукові підходи у цьому плані є різними. Зокрема, одні вважають, що виникнення цього процесу припадає на епоху Стародавнього Єгипту та часів Античної Греції, інші говорять про те, що початковим етапом його розвитку є Середньовіччя. Також існують думки про те, що норми міжнародного права у цій сфері з'явилися вперше у XIX ст.

На наш погляд, найбільш вдалою є думка Ф.Ф. Мартенса, який виділяє такі періоди:

- 1) з давніх часів до кінця XVII ст.;
- 2) з початку XVIII ст. до кінця 40-х років XIX ст.;
- 3) з початку 50-х років XIX ст. до сучасного періоду [1, с. 383–393].

Однак американський учений Ч.М. Бассіоні виділяє такі чотири періоди в історії становлення і розвитку екстрадиційних відносин:

- з давніх часів до кінця XVII ст., коли здійснювалось виключно видання політичних супротивників і перебіжчиків;
- з початку XVIII ст. до кінця XIX ст., коли відбувався стрімкий розвиток договорів, які укладались не лише щодо бунтівників, військових та дезертирів, які втекли, але й стосовно осіб, які вчинили звичайні злочини;
- з 1833 по 1948 роки, коли держави почали співробітничати щодо втікачів-злочинців, які вчинили діяння, не пов'язані з політичними цілями, відповідальність за які передбачена кримінальними законами;
- із 1948 року до сучасного періоду, під час якого ставиться мета побудови системи міжнародної безпеки і попередження кримінальних правопорушень проти миру та безпеки людства, а основним завданням є поглиблення захисту прав людини в екстрадиційному процесі [2, с. 4].

У доктрині кримінального процесу немає єдиного погляду на визначення поняття «екстрадиція».

Для початку необхідно зазначити, що більшість науковців співвідносить поняття «екстрадиція» та «видача» як тотожні. Ми підтримуємо таку позицію, і вважаємо, що інститут екстрадиції тією чи іншою мірою є пов'язаним із видачею.

Наприклад, В.М. Волженкіна визначає екстрадицію як «процедуру, відповідно до якої держава, під чиєю кримінальною юрисдикцією переслідується особа, запитує й одержує цю особу із країни, де вона переховувалась, задля подальшого притягнення до кримінальної відповідальності або для забезпечення виконання вироку» [3, с. 183].

На думку В.К. Звірбуль і В.П. Шупілова, видача злочинців являє собою акт правової допомоги, що здійснюються відповідно до положень спеціальних договорів і норм національного кримінального й кримінального про-

цесуального законодавства, що полягає в передачі злочинця іншій державі для суду над ним або для приведення у виконання винесеного вироку [4, с. 6, 11].

Слушною є думка О.В. Карасьової про те, що видача – це не просто акт, що полягає в передачі особи іншій державі, а сукупність дій, що здійснюються конкретними органами держави та спрямовані на забезпечення примусового доставлення особи органам іншої держави [5, с. 83].

Р.М. Валєєв наголошує на тому, що видача – це заснований на міжнародних договорах і загальновищаних нормах та принципах міжнародного права акт правової допомоги, що полягає в передачі обвинувачуваного або засудженого державою (на території якої він перебуває) державі, що вимагає його передачі (на території якої така особа вчинила злочин або громадянином якої вона є), або державі, що потерпіла від злочину, для притягнення його до кримінальної відповідальності або для приведення до виконання вироку [6, с. 19–65].

О.Б. Демидюк під екстрадицією розумів той незамінний інструмент, за допомогою якого забезпечується принцип невідворотності кримінальної відповідальності та покарання осіб, які втекли за кордон [7, с. 135].

Як зазначає М.І. Смирнов, видача являє собою не одномоментний акт, а процес, що складається з послідовно вчинюваних процесуальних дій, пов'язаних із підготовкою до екстрадиції, безпосередньо самим фактом видачі та її наслідків, тому видача як складний, насичений нормами процесуального права та правилами процедурного характеру інститут все ж таки перебуває у сфері дії кримінального процесуального права [8, с. 195].

Як вважає Л.Н. Галенська, «видачу слід визначити як процес передачі злочинця відповідно до норм міжнародного права іншій державі для застосування кримінального покарання» [9, с. 122].

Л.М. Лобойко дотримується думки про те, що «видача полягає в передачі особи, що вчинила злочин, державою, на території якої вона перебуває, запитуючий державі» [10, с. 420].

Проаналізувавши погляди науковців, доходимо висновку, що термін «екстрадиція» слід розглядати у двох значеннях. У вузькому він

розуміється як синонім видачі особи для кримінального переслідування або виконання вироку, а у широкому – як поняття, що охоплює не тільки видачу для кримінального переслідування, але й суміжний з нею інститут передачі осіб міжнародних судових органів, а також передачі осіб задля відбування покарання.

Необхідно зазначити, що термін «екстрадиція» закріплений на законодавчому рівні у Кримінальному процесуальному кодексі (далі – КПК України) України: видача особи (екстрадиція) – видача особи державі, компетентними органами якої ця особа розшукується для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку (п. 2 ч. 1 ст. 541 КПК) [11].

Однак через те, що екстрадиція є однією з форм міжнародного співробітництва, її порядок регулюється не тільки національним, але й міжнародним законодавством. Зокрема, до міжнародних документів, що регулюють екстрадиційні відносини, належать документи Організації Об'єднаних Націй (Типовий договір про видачу, прийнятий на 45-й сесії Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй; Римський статут Міжнародного кримінального суду тощо); Конвенції (Європейська конвенція про видачу правопорушників, Європейська конвенція про взаємну правову допомогу у кримінальних справах, Європейська конвенція про міжнародну дійсність кримінальних вироків тощо); міждержавні договори.

Щодо процесу екстрадиції, то можна виділити кілька основних етапів.

Перший етап полягає у направленні центральними органами України запиту про видачу особи (екстрадиції) або в отриманні цього запиту від компетентного органу іноземного держави. На цьому етапі недосконалою здається норма, яка визначає формальні ознаки запиту про екстрадицію. Міжнародні договори України не містять вимог до запитів щодо екстрадиції, а лише обмежуються вимогами до змісту та форми про надання правової допомоги. Слід зазначити, що КПК України дещо конкретизує ці положення у ч. 2 ст. 575 [11], де встановлено, що клопотання складається у письмовій формі і повинно містити дані про особу, видача якої вимагається, обставини і кваліфікацію вчиненого нею кримінального правопорушення. До клопотання додаються

такі документи: засвідчена копія ухвали слідчого судді або суду про тримання особи під вартою, якщо видача запитується для притягнення до кримінальної відповідальності; копія вироку з підтвердженням набуття ним законної сили, якщо видача запитується для приведення вироку до виконання; довідка про відомості, які вказують на вчинення кримінального правопорушення особою, або довідка про докази, якими підтверджується винуватість розшукуваної особи у його вчиненні; положення статті закону України про кримінальну відповідальність, за яким кваліфікується кримінальне правопорушення; висновок компетентних органів України про громадянство особи, видача якої запитується, складений згідно з вимогами закону про громадянство України; довідка про частину невідбутого покарання, якщо йдеться про видачу особи, яка вже відбула частину призначеного судом покарання; інформація про перебіг строків давності; інші відомості, передбачені міжнародним договором України, який також чинний для іноземної держави, на території якої встановлено розшукувану особу.

На другому та третьому етапах відбувається перевірка обставин, що можуть перешкоджати видачі, і здійснюється прийняття рішення за запитом. Іноді уповноваженою службовою особою може проводитись затримання особи, яка розшукується іноземною державою, а також до особи, щодо якої прийшов запит про видачу, може застосовуватись тимчасовий, екстрадиційний арешт або запобіжний захід, не пов'язаний із триманням під вартою, для забезпечення видачі особи на запит іноземної держави. На цих етапах важливим є забезпечення законності застосування затримання та арешту, а також можливості участі захисника в екстрадиційному провадженні. Норми міжнародного права, зокрема Європейська конвенція про захист прав і основоположних свобод 1950 року у ст. 5 встановлює, що кожен має право на свободу та особисту недоторканість [12]. Ця стаття передбачає перелік категорій, за яких позбавлення волі є допустимим. Відхилення від цього переліку є недопустимим, оскільки він є вичерпним і не підлягає розширенню.

Необхідно сказати, що практика Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) містить рішення, в яких роз'яснені правила

застосування ст. 5 Європейської конвенції про захист прав та основоположних свобод 1950 року. Зокрема, таке роз'яснення міститься у рішенні у справі "Fox, Campbell and Hartley v. U.K." [13]. У ньому зазначено, що п. 2 ст. 5 містить гарантію, що «кожен заарештований повинен знати, з якої причини він позбавлений волі» [14]. Отже, цей пункт зобов'язує роз'яснювати кожному заарештованому підстави його арешту та можливість звернення до суду для оспорювання законності його арешту відповідно до п. 4 ст. 5 Конвенції.

Однак у практиці ЄСПЛ містяться рішення, де зазначено, що норми КПК України щодо затримання задля екстрадиції потребують перегляду, оскільки в українському законодавстві відсутня достатньо чітка, доступна та передбачувана процедура, яка б давала можливість уникнути ризику свавільного затримання задля екстрадиції (наприклад, справа «Світлорусов проти України» [14] від 12 березня 2009 року).

Щодо четвертого етапу, то на ньому фактично відбувається передача особи під юрисдикцію запитуючої держави. На цьому етапі забезпечується найбільша кількість гарантій стосовно осіб, які беруть участь у процесі екстрадиції. Це пов'язано з тим, що особа, щодо якої надійшов запит про видачу в державу, де їй інкримінується вчинення кримінального правопорушення, опиняється у правовому полі двох держав, а саме запитуваної та запитуючої. Передача особи здійснюється через контрольно-пропускні пункти прикордонних військ запитуючої сторони та оформлюється спеціальним протоколом. Інститут екстрадиції, сутність якого полягає в реалізації принципу невідворотності покарання за кримінальні правопорушення, вчинені на території іншої держави, може використовуватись для кримінального переслідування осіб, що покинули свої країни, рятуючись від покарання неправового характеру, тому міжнародне право накладає обмеження як на процедуру екстрадиції, так і на вирішення питання про кримінальну відповідальність за дії, пов'язані з політичним або дискримінаційним характером.

На нашу думку, позитивним моментом КПК України можна вважати передбачення спрощеного порядку видачі осіб з України, оскільки відсутність такого порядку значно б затягувало вирішення питання екстрадиції.

Порядок здійснення екстрадиції регулюється ст. 588 КПК України, де зазначено, що уповноважений (центральный) орган України може застосувати процедуру видачі особи (екстрадиції) у спрощеному порядку лише за наявності згоди такої особи на її видачу (екстрадицію), затвердженої слідчим суддею. Начальник установи попереднього ув'язнення, одержавши письмову заяву особи про надання згоди на її видачу (екстрадицію), невідкладно надсилає зазначену заяву до суду, в межах територіальної юрисдикції якого особа перебуває під вартою, та повідомляє про це керівника відповідної обласної прокуратури. Відповідна обласна прокуратура невідкладно надсилає уповноваженому (центральному) органу України копію ухвали слідчого судді, постановленої за результатами розгляду письмової заяви особи про надання згоди на її видачу (екстрадицію), разом із копією письмової заяви особи про згоду на видачу (екстрадицію) та інформацією, необхідною для прийняття уповноваженим (центральним) органом України рішення. Про затвердження слідчим суддею згоди особи на її видачу (екстрадицію), відмови особи від застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності уповноважений (центральный) орган України невідкладно інформує компетентний орган іноземної держави, яка розшукує особу для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку. Уповноважений (центральный) орган України розглядає питання про видачу особи (екстрадицію) у спрощеному порядку за наявності інформації щодо прийняття компетентним органом іноземної держави стосовно особи рішення про тримання під вартою або вироку, який набув законної сили, а також підтвердження того, що особа розшукується компетентним органом іноземної держави для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку; характеру і правової кваліфікації вчиненого особою кримінального правопорушення, зокрема про максимальну межу покарання або покарання, призначене згідно з вироком, який набув законної сили, а також про відбуту особою частину покарання; даних про особу, яка розшукується компетентним органом іноземної держави для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку, зокрема про

її громадянство; обставин вчинення особою кримінального правопорушення, зокрема про час, місце, ступінь участі особи, інші обставини вчинення кримінального правопорушення; наслідків вчиненого особою кримінального правопорушення (за можливості); строків давності притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення відповідного кримінального правопорушення згідно із законодавством іноземної держави, яка розшукує особу [11].

За потреби для прийняття рішення про видачу особи (екстрадицію) у спрощеному порядку уповноважений (центральный) орган України може запитати у компетентного органу іноземної держави додаткову інформацію або документи.

Забезпечення прав людини, ресоціалізація осіб як мета спрощеного порядку видачі осіб забезпечується наявністю низки механізмів, принципів та гарантій, спрямованих на забезпечення прав запитованої особи, недопущення політичного, релігійного чи расового переслідування, здійснення видачі у спрощеному порядку лише на підставі добровільної згоди. Щодо принципів спрощеного порядку видачі осіб, то, на нашу думку, це закріплені в різних джерелах або практиці основоположні ідеї, які адекватно відображають рівень пізнання соціальних та специфічних закономірностей права та призначені для створення ефективної системи юридичних норм та регулювання суспільних відносин в умовах наявності суперечностей у системі права. На наш погляд, найбільш вдалою класифікацією принципів спрощеного порядку видачі осіб є поділ залежно від того, де вони закріплені: в законодавстві України або на міжнародному рівні.

До засад спрощеного порядку видачі осіб, що закріплені на національному рівні, можна віднести принципи заборони притягнення до відповідальності або покарання двічі за одне й те саме діяння; невідворотності покарання; меж кримінальної відповідальності виданої особи; верховенства права; невидачі власних громадян; незалежності суду і підпорядкування його включно закону.

На міжнародному рівні закріплені принципи взаємності; невидачі осіб, які скоїли політичні злочини; добросовісного виконання зобов'язань; невислання тощо.

Ми вважаємо, що окремо слід зупинитись на гарантіях дотримання основоположних прав та свобод особи, яка видається. Проаналізувавши практику Європейського суду з прав людини, можемо виділити фактори, що впливають на дотримання гарантій.

По-перше, законність затримання задля екстрадиції. Відповідно до ч. 1 ст. 5 Європейської конвенції [12], кожен має право на свободу та особисту недоторканість. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом. Коли йдеться про позбавлення свободи, то важливою умовою є забезпечення загального принципу юридичної визначеності. Це означає, що позбавлення свободи має здійснюватися «відповідно до процедури, встановленої законом», проте Європейська конвенція не просто відсилає до національного закону, але й передбачає «якість закону», тобто відповідність принципу верховенства права.

По-друге, гарантування безпеки у разі екстрадиції. Ця норма тлумачиться в контексті ст. 3 Європейської конвенції [12]. Під час вирішення питання екстрадиції повинні розроблятися індивідуальний підхід та врахування прав людини запитуючою стороною. Тільки тоді це не буде суперечити вимогам ст. 3 Конвенції. Зокрема, у справі «Салах Шейх проти Нідерландів» Європейським судом з прав людини було визнано порушення ст. 3 Європейської конвенції. ЄСПЛ зазначив, що в разі повернення заявника до Сомалі буде порушено ст. 3, оскільки національні органи влади не могли гарантувати його безпеку [15]. Отже, за наявності суттєвих підстав вважати, що в разі екстрадиції державі, якій видається особа, вона може зазнати поведження, забороненого ст. 3 Європейської конвенції, така держава може нести відповідальність.

По-третє, вичерпність та ефективність національних засобів захисту. Ця норма зосереджена у ст. 13 Європейської конвенції та означає, що тоді, коли особа підлягає екстрадиції, вона повинна вичерпати національний засіб юридичного захисту [12]. Щоб такий засіб був ефективним, повинна існувати можливість ефективно перевірки судами законності здійснення уповноважених правоохоронних органів своїх повноважень, а за необхідності – скасування такого рішення.

По-четверте, гарантування справедливого судового розгляду у разі екстрадиції особи. Така норма повинна розглядатися в контексті ст. 6 Європейської конвенції [12], тобто під час вирішення питання про екстрадицію особи компетентні органи влади запитуючої держави повинні надавати додаткові гарантії стосовно забезпечення права на справедливий судовий розгляд.

Висновки. Підсумовуючи, доходимо висновку, що інститут екстрадиції – це форма міжнародного співробітництва в кримінальному процесі, що являє собою сукупність правових відносин між двома державами щодо запиту про видачу обвинувачених і засуджених задля

їх притягнення до кримінальної відповідальності. Екстрадиція є надзвичайно важливою для виконання завдань кримінального провадження, відновлення порушених правовідносин, забезпечення швидкого та повного розслідування й судового розгляду, щоб кожен, хто вчинив кримінальне правопорушення був притягнутий до кримінальної відповідальності.

Визначальними для здійснення видачі є міжнародні стандарти у галузі прав людини, що орієнтують національне законодавство на дотримання прав людини на всіх етапах екстрадиційного провадження, тому метою екстрадиції (видачі) має бути правове здійснення правосуддя над особою без порушень її прав і свобод.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Мартенс Ф.Ф. Современное международное право цивилизованных народов. Санкт-Петербург, 1883. Т. 2. 464 с.
2. Bassiouni Ch.M. International extradition and world public order. N.-Y., 1974. P. 4.
3. Волженкина В.М. Нормы международного права в российском уголовном процессе. Санкт-Петербург : Юридический центр Пресс ; Санкт-Петербургский юридический институт Генеральной прокуратуры РФ, 2001. 359 с.
4. Звирбуль В.К., Шупилов В.П. Выдача уголовных преступников. Москва, 1974. 102 с.
5. Карасева Е.В. Расследование отдельных видов преступлений в сфере экономики и международное сотрудничество по уголовным делам. Москва : Московский психолого-социальный институт, 2005. 224 с.
6. Валеев Р.М. Выдача преступников в современном международном праве (Некоторые вопросы теории и практики). Казань, 1976. 127 с.
7. Демидюк О.Б. Екстрадиція як інститут кримінально-процесуального права. *Вісник Академії адвокатури України*. 2011. № 2. С. 134–138.
8. Смирнов М.І. Сутність і правова природа міжнародного співробітництва держав у сфері кримінального процесу. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. 2004. № 1. С. 187–196.
9. Галенская Л.Н. Международная борьба с преступностью. Москва, 1972. 168 с.
10. Лобойко Л.М. Кримінально-процесуальне право : курс лекцій : навчальний посібник. Київ : Істина, 2005. 456 с.
11. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. Дата оновлення: 14 січня 2021 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 02.11.2021).
12. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 4 листопада 1950 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 02.11.2021).
13. Fox C., Hartley a U.K. Judgment of 30 August 1989. Series A. № 182. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/fra/pages/search.aspx?i=001-57721> (дата звернення: 02.11.2021).
14. Справа «Світлорусов проти України» (Заява № 2929/05) / Європейський суд з прав людини, Міжнародні суди. Окрема думка від 12 березня 2009 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_484#Text (дата звернення: 02.11.2021).
15. Салах Шейх проти Нідерландів (Salah Sheekh v. the Netherlands) : Рішення Європейського суду з прав людини від 11 січня 2007 року у справі за скаргою № 1948/04. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng> (дата звернення: 02.11.2021).